

СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА

Кластерна політика в провідних країнах світу розглядається як ключова для підвищення конкурентоспроможності як окремих компаній, галузей, територій, так і економіки в цілому. Нажаль в Україні недостатньо уваги приділяється формуванню кластерів, як організаційної форми забезпечення ефективної взаємодії бізнесу та дієвого механізму державно-приватного партнерства. Саме тому дослідження кластерної політики інноваційного розвитку національних економік в країнах світу, та зокрема, в країнах ЄС, набуває особливої актуальності для формування ефективних програм економічного зростання в Україні.

Кластерна модель об'єднання малого та середнього бізнесу все частіше використовується для залучення потужних інвестицій з метою реалізації глобальних інноваційних проєктів. Важливою відмінною рисою кластера є саме фактор інноваційної орієнтованості. Кластери, як правило, формуються там, де здійснюється або очікується «прорив» в області техніки і технології виробництва і подальшого виходу на нові ринкові ніші. У зв'язку з цим багато країн – як економічно розвинені, так і ті, що формують ринкову економіку – все активніше використовують кластерний підхід в підтримці найбільш перспективних напрямків і форм підприємницької діяльності, у формуванні та регулюванні своїх інноваційних систем [1].

Про значимість кластерних структур для економічного розвитку на макрорівні свідчить той факт, що при розрахунку за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Індексу глобальної конкурентоспроможності враховується й такий індикатор, як «стан розвитку кластерів». Нажаль Україна за даним індикатором у 2018 році займала всього 108 позицію з 137 країн світу, які приймали участь в рейтинговій оцінці, що суттєво впливає на загальну індексну оцінку конкурентоспроможності України (табл.1).

Таблиця 1 – Позиція України за основними складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2014-2015 (144 країни)	2015-2016 (140 країн)	2016-2017 (138 країн)	2017-2018 (137 країн)
	76	79	85	81
<i>(позиції України за основними складовими)</i>				
Інституції	130	130	129	118
Державні установи :	131	13	132	117
Приватні установи :	120	110	123	109
Транспортна інфраструктура :	88	91	91	87
- якість усієї інфраструктури	75	82	88	88
- якість доріг	139	132	134	130
Стан розвитку кластерів	128	124	125	108
Здатність до інновацій	82	52	49	51
Якість науково дослідних інститутів	67	43	50	60
Співпраця університетів та промисловості у дослідженнях	74	74	57	73

Джерело: [2]

Світовий досвід розвинених країн переконливо доводить ефективність та закономірність виникнення різного виду кластерів. Сьогодні у США діють 380 найбільших кластерів у сферах високих технологій, виробництва побутових товарів, індустрії сервісу, видобутку природних ресурсів. Частка ВВП США, виробленого у кластерах, становить майже 61%, в них зайнято близько 57% всього трудового потенціалу країни. Яскравим прикладом кластера є «Силіконова долина», де середня заробітна плата фахівців становить 125 тис. дол. у рік, зайнято 2,5 млн. чоловік, венчурні вкладення становлять майже 70 млрд. дол. У штатах, навіть, формуються комісії з ініціювання створення кластерів [3].

У 2000 р. відбувся саміт у Лісабоні, який проголосив обов'язковість формування країнами ЄС національних програм кластеризації. На цьому ж саміті було створено ERA (European Research Area), «Європейський дослідницький простір» і затверджена Програма розвитку регіональних інноваційних систем (RIS) [4]. «Маніфест кластеризації ЄС», прийнятий Єврокомісією у Брюсселі в лютому 2007 р. і «Європейський кластерний Меморандум», підписаний в Стокгольмі в січні 2008 р., визначили кластерний розвиток як основний механізм підвищення конкурентоспроможності економіки країн-

членів ЄС, позначивши відповідні пріоритети національних програм. Принцип кластеризації широко використовується в більшості країнах ЄС, ефективно реалізуючись на національному, регіональному, а також муніципальному рівнях. Так, наприклад, економіка Нідерландів включає 20 кластерів, у Данії 40% підприємств, що забезпечують 60% експорту, також функціонують у складі кластерів, а в Австрії - діють трансграничні подібні утворення з Угорщиною, Італією, Швейцарією та Німеччиною [3].

Кластери відіграють стратегічну роль для:

- оздоровлення внутрішньоміських і національних економік;
- підйому високотехнологічних галузей;
- впровадження передових технологій, цифровізації, нових бізнес-моделей, низьковуглецевих та ресурсоефективних рішень;
- посилення співпраці підприємств (особливо малих та середніх підприємств), та побудови мостів через екосистеми Європи;
- підтримки впровадження інновацій, інтернаціоналізації та розширення масштабів малого та середнього бізнесу;
- налагодження транснаціональних партнерств для кращої допомоги малим та середнім підприємствам отримати доступ до глобальних ланцюгів цінності.

На сьогоднішній день, європейські кластерні політики є достатньо узгодженими й загальноприйнятими для більшості країн ЄС. При формуванні стратегії економічного розвитку України теж доцільно керуватись цими політиками. Але, нажаль, в Україні досі відсутнє як загальнонаціональне усвідомлення стратегічної ролі кластерів для розвитку державно-приватного партнерства, так і нормативно-правове забезпечення створення кластерних структур, які у всьому світі сприяють економічному зростанню.

ЄС приділяє надзвичайно багато уваги кластерному розвитку саме як ключовому драйверу розвитку інновацій та росту конкурентоспроможності економік країн ЄС. Європейські країни керуються спільними політиками, а уряди мають спеціальні програми по розвитку кластерів в тих чи інших секторах економіки. Європейські стратегічні кластерні партнерства створюються, насамперед, для залучення інвестицій для розвитку та поширення інтелектуальних технологій в різних галузях економіки. За даними Європейської Комісії на економічну діяльність близько 2 900 спеціалізованих кластерів в Європі припадає близько 19% європейських робочих місць і 22% європейської заробітної плати. Кластерні об'єднання стимулюють зростання за рахунок збільшення числа інноваційних і швидкозростаючих фірм [5].

Враховуючі стратегічну роль кластерних об'єднань для забезпечення економічного зростання в умовах глобалізації ринків, у 2016 році на базі функціонування Європейської комісії було створено Інтернет-платформу European Cluster Collaboration Platform (ECCP), яка, по суті, є сервісним центром, метою якого є:

- полегшення співпраці кластерів в рамках ЄС і за його межами;
- надання кластерним організаціям сучасних інструментів ефективного партнерської взаємодії;
- ефективне використання мережевого пошуку потенційних партнерів і можливостей;
- розвиток співробітництва на міжнародному рівні (як всередині Європи так і за її межами);
- підтримка появи нових ланцюжків доданої цінності через міжгалузеву співпрацю;
- доступ до новітньої якісної інформації про розвиток кластера;
- поліпшення продуктивності та підвищення конкурентоспроможності кластерів.

Європейська платформа кластерів (ECCP) об'єднує понад тисячу кластерних організацій по всій Європі, охоплюючи понад 100 000 малих та середніх підприємств, близько 8 000 великих фірм та близько 11 000 університетів та інших дослідницьких організацій [5].

На сьогоднішній день, європейські кластерні політики є достатньо узгодженими й загальноприйнятими для більшості країн ЄС. Україні теж доцільно керуватись цими політиками при формуванні стратегії розвитку національної економіки, що потребує, насамперед, нормативно-правового забезпечення створення кластерних структур в Україні та активізації підтримки стратегічних кластерних ініціатив на державному рівні, що сприятиме залученню суттєвих інвестицій для економічного розвитку країни та поширенню інтелектуальних технологій в різних галузях економіки.

Література :

1. Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects : monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań: Wydawnictwo naukowe WSPIA, 2020. 380 p.
2. The Global Competitiveness Report.URL: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2018> (Accessed 11 March 2020).
3. Ринейська Л. С. Кластери у сучасній глобальній економіці. *Ефективна економіка*. 2016, № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4971> (дата звернення 11.03.2020).
4. The Interplay between Clusters and Regional Innovations Strategies (RIS). URL: https://www.cluster-analysis.org/downloads/ClusterLab_III_interplay.pdf (Accessed 15 March 2020).
5. Official web-site European Cluster Collaboration Platform.URL: <https://www.clustercollaboration.eu/> (Accessed 11 March 2020).